

ÎNHUMĂRI DE COPII LA *DACII LIBERI* DINTRE CARPAȚI ȘI PRUT ÎNTRE SECOLELE II–IV dHr

*Diana Dăvîncă**

* ddavinca@yahoo.com

Abstract. Population of Dacian origin, living in the eastern Carpathians, the Carps have been certified since the IInd century AD until the IVth century AD. Normally they cremate their dead, but also practiced inhumation, especially for children under 7 years. Carps have been awarded approx. 50 cemeteries. Of these we will submit only 6 cemeteries, all biritual, the contents of which were identified and investigated more than 1100 graves, most of cremation. However, in the case of about 300 tombs funerary rite was burial, and they belonged to children.

Keywords: Carpians, children, inhumation, necropolis, the IInd–IVth c. AD.

1. Introducere

După cucerirea romană, unii geto-daci au rămas în afara granițelor Provinciei. Sintagma “daci liberi” desemnează populația autohtonă ce locuia în spațiul extracarpatic, între sec. II–IV dHr¹ și aparține istoricilor moderni. La scriitorii antici și în inscripții ei sunt numiți daci, geți, daci mărginași, carpi sau costoboci. Există o anume unitate în ceea ce privește tipurile de așezări și locuințe, ocupațiile, credințele, ceramica, ideologia funerară², dar și diferențe datorate unei dezvoltări individuale și a unor influențe diferite din partea civilizației romane sau a altor neamuri (germani, sarmați, celți³ etc.).

Pe baza unor descoperiri arheologice din Transilvania și Oltenia, susținute de mărturia lui Cassius Dio, unii cercetători au afirmat că pe la sfârșitul sec. II dHr, chiar în cel următor, comunități de daci liberi – mai precis, carpi – au fost mutați sau primiți de autoritățile romane pe teritoriul Daciei provinciale. Cassius Dio spune că guvernatorul Daciei, Sabinianus, a supus 12000 de daci mărginași, care fuseseră alungați din țara lor și cărora el le-a promis pământ în Dacia Romană⁴.

Întrucât subiectul acestui studiu nu este acela de a dezbate denumirea populației care locuia în afara granițelor Provinciei Dacia, vom folosi sintagma “daci liberi” ori carpi.

Aria geografică locuită de acești daci liberi a cuprins teritorii din Muntenia, Moldova, Transilvania, Maramureș, Crișana, bazinul Ciucului și cursul superior al

¹ Sîrbu, 1993, p. 45.

² Bichir, 1980, p. 443-444.

³ Sîrbu, 1993, p. 42.

⁴ Cassius Dio, LXXII, 3, 3 (*apud* Protase, 1972, p. 593-594).

Oltului⁵. Noi vom analiza descoperirile din estul Carpaților Orientali și până la râul Prut. Toate necropolele atribuite dacilor liberi din acest spațiu sunt amplasate pe culoarul Siretului, doar Poienești este amplasată între acesta și râul Bârlad, un afluent al Siretului (**Fig. 1**).

Cele 6 necropole birituale atribuite dacilor liberi, se află grupate de-a lungul văii Siretului. Atribuirea etnică a fost făcută în urma analizei elementelor de rit și ritual funerar, precum și a mobilierului funerar⁶.

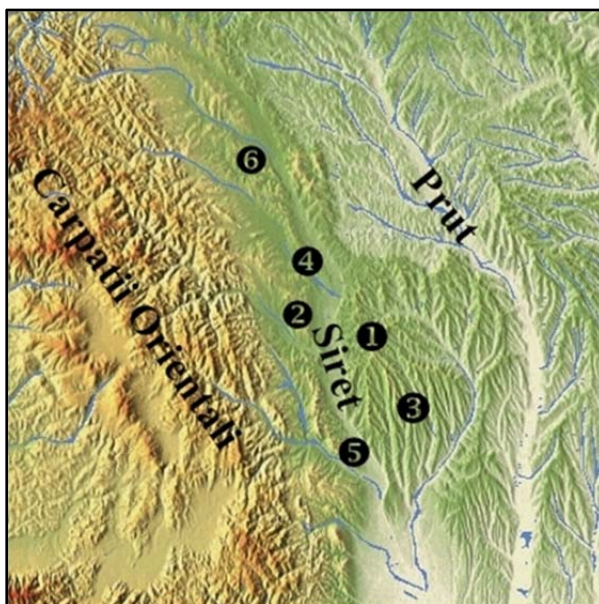

Fig. 1. Harta generală a descoperirilor de înhumări de copii în necropolele dacilor liberi. Lista localităților: 1. Dămieniști, 2. Moldoveni-Gabăra, 3. Poienești, 4. Săbăoani, 5. Săucești, 6. Văleni.

2. Analiza descoperirilor

Până în prezent se cunosc șase necropole atribuite dacilor liberi (Dămieniști, jud. Bacău⁷, Moldoveni-Gabăra, jud. Neamț⁸, Poienești, jud. Vaslui⁹, Săbăoani, jud. Neamț¹⁰, Săucești, jud. Bacău¹¹ și Văleni, jud. Neamț¹²). În acestea au fost descoperite aproximativ 305 schelete inhumate de copii.

⁵ Macrea, 1968, p. 171, p. 179.

⁶ Ioniță, 1982, p. 63-70; Ioniță, Ursachi, 1968, p. 211-226; *Idem*, 1988, p. 84-89; Sirbu, 1993, p. 43.

⁷ Mitrea, 1989, p. 149-192.

⁸ Antonescu, 1960, p. 449-461; Bichir, 1973, p. 37; Necrasov, Botezatu, 1969, p. 203-211; Ursachi, 1968, p. 111-188; *Idem*, 1969, p. 199-201.

⁹ Babeș *et alii*, 1995, p. 71; Bichir, 1973, p. 30-44; Vulpe, 1953, p. 213-351.

¹⁰ Bichir, 1973, p. 30-44; Ursachi, 1969, p. 199-201.

¹¹ Căpitanu, 1975, p. 293-334; *Idem*, 1976, p. 165-179.

¹² Ioniță-Ursachi, 1988, p. 11-58.

Numărul copiilor este dificil de precizat cu certitudine atât din cauza publicării sumare a informațiilor cât și absenței analizelor antropologice pentru unele dintre descoperiri. Informații sumare provin de la Moldoveni-*Gabăra* pentru care nu s-a publicat o descriere a descoperirilor, dar, în schimb, s-a publicat raportul analizei antropologice¹³. Pentru necropola de la Poienești lucrurile sunt ceva mai complicate deoarece încă nu s-a publicat monografia sitului, iar între anii 1979–2000 situl a fost cercetat exhaustiv, însă nu avem date cu privire la descoperirile din această perioadă¹⁴. În acest context nu știm în ce măsură observațiile referitoare la înmormântările de copii ar putea suferi modificări majore.

2.1. Gropile mormintelor în majoritatea cazurilor aveau forma nedelimitabilă sau nu existau precizări legate de aceasta. Trei gropi de la Văleni aveau forma rectangulară cu colțurile rotunjite, iar în necropola de la Săucești doar 2 morminte aveau această formă. Unele gropi erau protejate cu lespezi de piatră, așa cum este cazul celor de la Văleni și Moldoveni. Acestea din urmă au fost interpretate de Iulian ANTONESCU ca fiind “ruguri funerare¹⁵”, teorie contrazisă de Vasile URSACHI¹⁶, care argumenta că au dimensiuni foarte mici și că nu prezentau urme evidente de ardere pentru a fi considerate ca “ruguri funerare”. Lespezile de piatră descoperite la Săucești au fost interpretate mai degrabă ca “semne de mormânt” decât “casete” (ciste), întrucât s-a găsit numai câte o piatră la un mormânt și aceea așezată vertical¹⁷.

Adâncimea gropilor variază între 0,40 m (la Moldoveni-*Gabăra* și Necropola I de la Văleni) și 1,33 m (la Poienești).

2.2. Starea scheletelor

În ceea ce privește starea scheletelor, putem remarca, atunci când există date concludente, că majoritatea defuncțiilor au fost așezați normal, întregi, în decubit dorsal (**Fig. 3–4**). Din păcate, pentru cele mai multe descoperiri datele sunt incomplete. Cele 6 situații documentate de la Văleni (3), Poienești (2) și Moldoveni-*Gabăra* (1) de inhumare incompletă sunt discutabile, nefiind sigur dacă așa au fost înhumate cadavrele sau acesta este rezultatul degradării în timp, sub influența a numeroși factori, a scheletelor. Cert este că foarte multe schelete se aflau în momentul descoperirii într-o stare avansată de descompunere și nu mai puteau oferi decât prea puține informații. De asemenea, nu a fost menționat niciun schelet în poziție chirică; într-o poziție nefirească a fost menționat un singur individ, descoperit la Moldoveni-*Gabăra* (M. 203¹⁸). Acesta era chiricit pe partea stângă¹⁹, cu capătul tibiei stângi la nivelul maxilarului, fără a fi vorba despre o deranjare ulterioară a oaselor²⁰.

¹³ Necrasov, Botezatu, 1969, p. 203-211.

¹⁴ Spănu, 2011, p. 153.

¹⁵ Antonescu, 1960, p. 449.

¹⁶ Ursachi, 1968, p. 115, nota 4.

¹⁷ Căpitanu, 1976, p. 155.

¹⁸ Antonescu, 1960, p. 453.

¹⁹ Bichir, 1973, p. 38.

²⁰ Antonescu, 1960, p. 453.

2.3. Orientarea scheletelor

Nici orientarea scheletelor nu este unitară, dar din datele publicate se poate observa că cei mai mulți copii au fost înhumați cu capul spre N; din cauza stării precare de conservare, în majoritatea cazurilor s-a stabilit doar orientarea craniului și nu cea generală, a scheletului. Pentru o parte dintre copiii înmormântați la Poienești și Văleni s-a stabilit că aveau capul îndreptat spre V, dar pentru 123 de indivizi din aceste necropole nu a fost precizată orientarea.

2.4. Vârsta

S-a apreciat că, aproape în exclusivitate, carpicii au folosit ritul înhumației pentru copii, *Infans I* și *Infans II*. Din nefericire, doar pentru necropola de la Moldoveni-*Gabăra* s-a efectuat expertiza antropologică, de către Olga NECRASOV și Dan BOTEZATU²¹. În urma studierii resturilor de dentiție, de oase lungi și de cranii, s-a constatat că din cele 33 de schelete, 32 aparțineau unor copii care se încadrează în limita de vârstă de până la 11 ani, lipsind scheletele de *Infans II* de peste 11 ani, precum și cele de adolescenți²² (*Juvenis*). În aceste condiții, copiii ce se încadrează în grupa de vârstă *Infans I* reprezintă 35,5% din total. La Văleni autorii săpăturilor menționează 5 *Infans I* și 7 *Infans II*. Pentru celelalte descoperiri nu există alte informații privitoare la vârstă, în afara mențiunii că este vorba despre copii, iar această situație se datorează în primul rând stării avansate de degradare a scheletelor.

2.5. Ritul

Descoperirile cu caracter funerar din mediul carpic, de la Pădureni, Butnărești, Vîrteșcoi, Poienești, Țifești, Moldoveni-*Gabăra* și Văleni arată că necropolele acestora se situau în apropierea așezărilor.

Primele informații despre ritul funerar al carpo-dacilor din sec. II–III dHr provin de la Vârțișcoiu (jud. Vrancea) și Poienești (jud. Vaslui). Faptul că nu a fost sesizată vreo diferență între inventarul provenit din mormintele de inhumație și cel din mormintele de incinerare, ridică problema existenței unui ritual dublu. E posibil ca inhumația să fi fost rezervată în special copiilor sub pragul adolescenței, din motive fie de ordin economic, fie mistic. De asemenea, e posibil ca acei copii să fi rezultat în urma unor căsătorii mixte, iar părinții lor să provină din grupuri etnice cu rituri și ritualuri de înmormântare diferite.

Ritul predominant al carpilor a fost incinerarea, inhumația fiind documentată în doar câteva cimitire (Poienești, Moldoveni-*Gabăra*, Văleni-*Botești*, Săbăoani, Săucești, Dămieniști²³), mai ales pentru copii. Toate cimitirele birituale atribuite carpilor sunt plane. În cadrul necropolelor, mormintele de inhumație se află răspândite printre acelea de incinerare. La Moldoveni-*Gabăra* mormintele sunt în general grupate și au spații libere între ele²⁴.

Dacă luăm în considerare pasajul din Pliniu cel Bătrân, în care se spune că la

²¹ Necrasov, Botezatu, 1969, p. 203-211.

²² Necrasov, Botezatu, 1969, p. 204.

²³ Bichir, 1973, p. 30.

²⁴ Antonescu, 1960, p. 449.

romani era interzisă incinerarea copiilor fără dinți²⁵, este posibil ca acest fapt să fi fost valabil și pentru unii dintre dacii liberi²⁶. Pe baza inventarului funerar se pare că în unele dintre aceste necropole și-au îngropat morții și sarmați²⁷.

Cercetările de la Vîrteșcoi (jud. Vrancea) și de la Poienești au oferit primele informații despre ritul funerar practicat de carpi în sec. II–III dHr. La Poienești săpăturile au început în anul 1949 și au continuat, cu întreruperi, până inclusiv în anul 1995, fiind descoperite, în total, la acea dată, 77 de morminte de înhumatie²⁸. Radu VULPE data necropola la sfârșitul sec. III (după 295–297) și în sec. IV dHr. Legat de etnicul celor înmormântați la Poienești s-a considerat că majoritatea copiilor înhumați erau rezultatul metisajului dintre carpi și străinii cu care coabitau (în special sarmați); alături de aceste progenituri e posibil să fi fost înhumați și copiii celor mai săraci dintre carpi, întrucât acest rit funerar era mai puțin costisitor²⁹. De altfel, probabil se considera și că, fiind copii, ei nu aveau “păcate” și nu mai era necesară purificarea corpului prin ardere³⁰.

Unele morminte din necropolele de la Poienești și Moldoveni-*Gabăra* au fost atribuite sarmaților pe baza ritului funerar, a inventarului și a craniilor deformate. Caracteristic sarmaților sunt cadavrele depuse în decubit dorsal, orientate cu predilecție pe axa N–S, gropile sepulcrale de formă dreptunghiulară, prevăzute uneori cu praguri sau nișe și practicarea deformării unora dintre craniile.

Necropolele dacice de la est de Carpați au analogii uimitoare în ceea ce privește ritul și ritualul funerar în necropolele dacilor din Provincie și din Dobrogea: Soporu de Câmpie³¹, Obreja³², Locusteni³³ și Enisala³⁴. Aceste similitudini dovedesc că toți dacii practicau, în sec. II–IV dHr, și înhumarea, cu predilecție în cazul copiilor³⁵.

La Văleni, din descrierea mormintelor publicată în monografie, reiese că în trei situații defunctul a fost acoperit cu lespezi de piatră (M.76, M.345, M. 528³⁶). Spre deosebire de necropolele contemporane de pe teritoriul Daciei provinciale, în cimitirele carpilelor nu s-a înregistrat nici o situație de depunere în vase ceramice ori de protejare a cadavrului cu fragmente ceramice. În mai multe morminte de înhumatie din necropola de la Văleni au fost identificate urme de cărbune și bucăți de lemn arse. Aceste resturi lemnoase s-au găsit fie lângă defunct, pe latura lungă a mormântului, fie sub acesta. Această practică ar putea fi atribuită sarmaților.

Oricum, în literatura de specialitate s-a afirmat că deosebirile de rit funerar din

²⁵ Pliniu cel Bătrân, *Naturalis Historiae*, VII, 15 (*apud* Crișan, 1986, p. 128).

²⁶ Bichir, 1996.

²⁷ Bichir, 1980, p. 449-454; *Idem*, 1976, p. 18-33.

²⁸ Babeș *et alii*, 1995, p. 71.

²⁹ Vulpe *et alii*, 1950, p. 43.

³⁰ Bichir, 1973, p. 38, 44.

³¹ Protase, 1976, p. 75-76.

³² Protase, 1971, p. 147; *Idem*, 2002.

³³ Popilian, 1980.

³⁴ Babeș, 1971, p. 26-27.

³⁵ Ioniță, 1982, p. 64-65.

³⁶ Ioniță, Ursachi, 1988.

necropola de la Poienești se datorează unor diferențe etnice (incinerare la carpi și înhumare la sarmați); ca elemente autohtone sunt considerate unele forme ceramice precum borcanele sau cătuile, în timp ce anumite elemente ornamentale se regăsesc în inventarele sarmatice³⁷. În privința practicării înhumării copiilor în necropolele dacilor liberi s-au propus două explicații: *“fie ca influență sarmatică, fie ca ritual comun al populației locale integrate sau nu în teritoriul provincial”*³⁸.

2.6. Ofrandele sunt extrem de rare. Doar la Văleni sunt menționate ofrande de carne în două cazuri, iar în altele două prezența unor vase ceramice reprezintă dovada unor ofrande alimentare (mâncăruri, băuturi sau alte substanțe). Vasele ceramice descoperite sunt reprezentate de câni de mici dimensiuni, lucrate la roată dintr-o pastă fină³⁹.

2.7. Piese de inventar (Fig. 5–6)

Din această categorie cele mai numeroase sunt accesoriile vestimentare și podoabele. Dintre acestea, cel mai bine reprezentate sunt mărgelile, care, spre exemplu, la Văleni sunt în număr de 700 de bucăți, atât întregi, cât și fragmentare; unele dintre aceste mărgeli au făcut parte din coliere, fiind astfel vorba despre podoabe. Celelalte perle se aflau fie în regiunea pectorală, fie în partea inferioară a pântecului, cusute probabil pe îmbrăcăminte⁴⁰. Alte accesorii vestimentare descoperite au fost fibulele. Din categoria podoabelor trebuie amintiți și cerceii lucrați din fir simplu de bronz sau argint⁴¹. De asemenea, s-a observat absența din mormintele de înhumare din necropolele carpile a obiectelor lucrate din argint, în tehnica filigranului, absente și din mormintele de înhumare din Dacia Romană (de la Sopor de Câmpie, Obreja și Locusteni) și din Scythia Minor – necropola de la Enisala⁴².

Din necropola de la Văleni s-au recuperat resturi de țesătură, din mormintele M.122 și M.129 – în acest mormânt s-au păstrat pe acul fibulei.

La Poienești, cele mai frecvente obiecte, care s-au descoperit în legătură cu defunctul, au fost podoabele: cercei, șiraguri de mărgeli, o amuletă⁴³ etc.

În mormântul M.203 de la Moldoveni-*Gabăra*, inventarul cuprindea un clopoțel de factură sarmatică și o brățară din aramă, iar în M.212 exista și un vârful de sulită⁴⁴.

Pe baza obiectelor descoperite în mormintele de înhumare carpice, ele au fost datate în sec. II–III dHr; singură, necropola de la Poienești a fost încadrată cronologic între sec. III–IV dHr⁴⁵.

³⁷ Spănu, 2011, p. 156.

³⁸ Spănu, p. 162, notele 80-81.

³⁹ Ioniță, Ursachi, 1968, p. 222.

⁴⁰ Bichir, 1973, p. 38.

⁴¹ Vulpe, 1953, p. 346-446; Ioniță, 1982, p. 67.

⁴² Ioniță, 1982, p. 67.

⁴³ Vulpe, 1953, p. 213-351.

⁴⁴ Antonescu, 1960, p. 455; Bichir, 1973, p. 38.

⁴⁵ Vulpe, 1953, p. 459.

3. Concluzii

Riturile funerare ale dacilor și preponderența incinerăției de-a lungul a mai multor secole, până în perioada migrațiilor, indică faptul că sistemul de înmormântare a fost determinat în principal de schimbările survenite în ceea ce privea concepțiile, credințele și reprezentările religioase ale acelei comunități. Cât despre înhumare, rară la daco-geți și documentată mai ales în contexte nefunerare, ea nu se va generaliza nici în următoarele secole, practicându-se cu precădere în cazul copiilor și, foarte rar, al adulților⁴⁶.

Având în vedere situația funerară anterioară cuceririi romane și absența cimitirelor, mai mult chiar și a mormintelor “normale”, e greu de argumentat originea autohtonă a ritului înhumației la daci, pe parcursul sec. II–III dHr⁴⁷. Tratatamentul funerar diferit aplicat copiilor este însă și mai dificil de explicat. E posibil ca atât familia, cât și comunitatea, să fi crezut că prin înhumare, trupul copilului nu va dispărea, că va putea renaște într-o altă lume unde să-și continue existența.

Analizând comparativ situația de pe întreg spațiul carpato-dunărean, putem observa că cele mai multe morminte de înhumație aparținând copiilor provin de pe teritoriul dacilor liberi din Moldova (302 morminte), în timp ce, din cele 3 necropole atribuite populației autohtone din Dacia romană provin doar 100 de morminte de înhumație.

Viitoarele analize comparative dintre descoperirile de morminte de copii din necropolele atribuite autohtonilor de pe teritoriul Provinciei Dacia și mormintele de copii ale dacilor liberi vor putea aduce noi lămuriri privitoare la riturile și ritualurile funerare practicate de aceștia și mai ales vor contribui la atribuirea etnică a acestor descoperiri.

⁴⁶ Protase, 1971, p. 171.

⁴⁷ Sîrbu, 1993, p. 43.

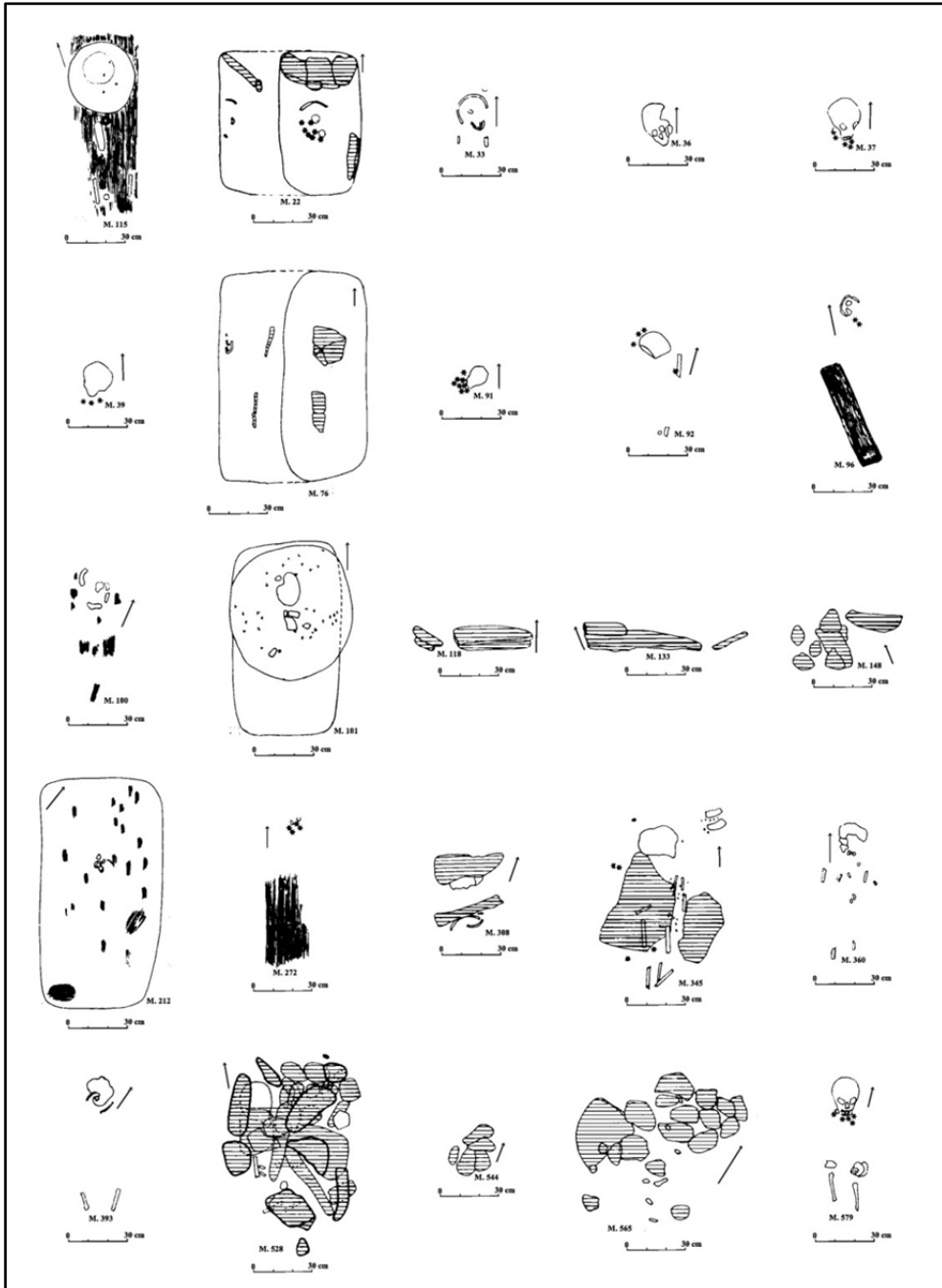

Fig. 2. Văleni. Necropola I. Morminte de inhumație atribuite copiilor⁴⁸.

⁴⁸ după Ioniță, Ursachi, 1988.

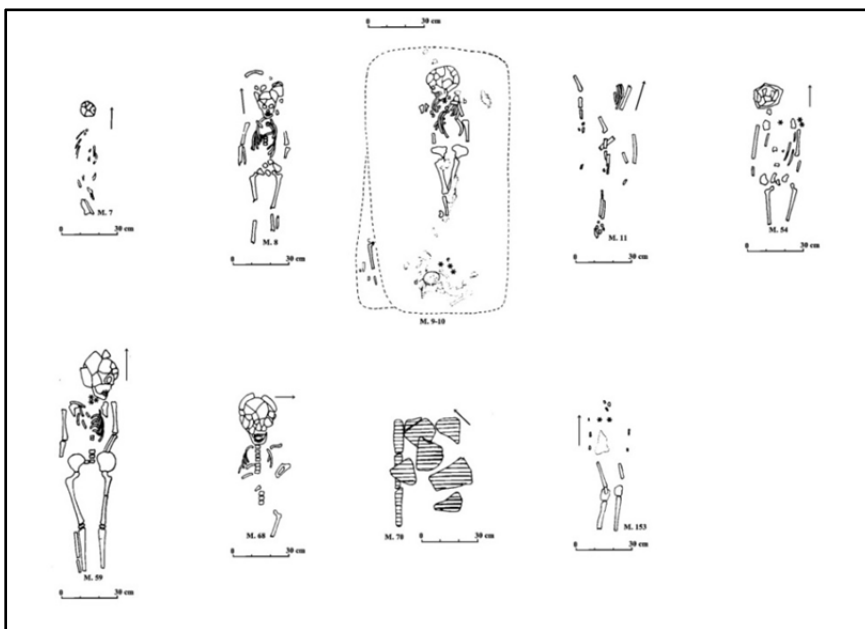

Fig. 3. Văleni. Necropola II. Morminte de inhumație atribuite copiilor⁴⁹.

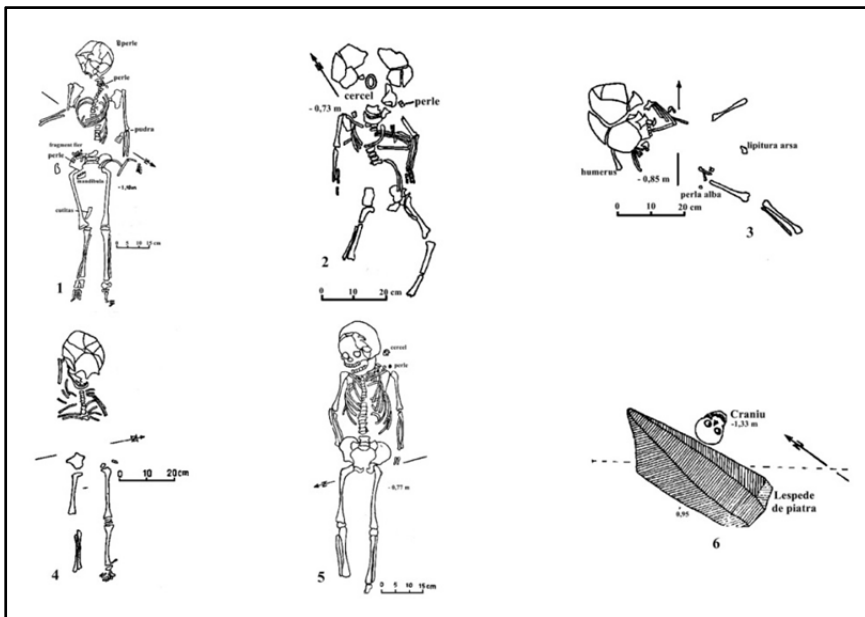

Fig. 4. Poiana – morminte de inhumație atribuite copiilor: 1. M. 130; 2. M. 154; 3. M. 178; 4. M. 278; 5. M. 347⁵⁰.

⁴⁹ după Ioniță, Ursachi, 1988.

⁵⁰ după Vulpe, 1953.

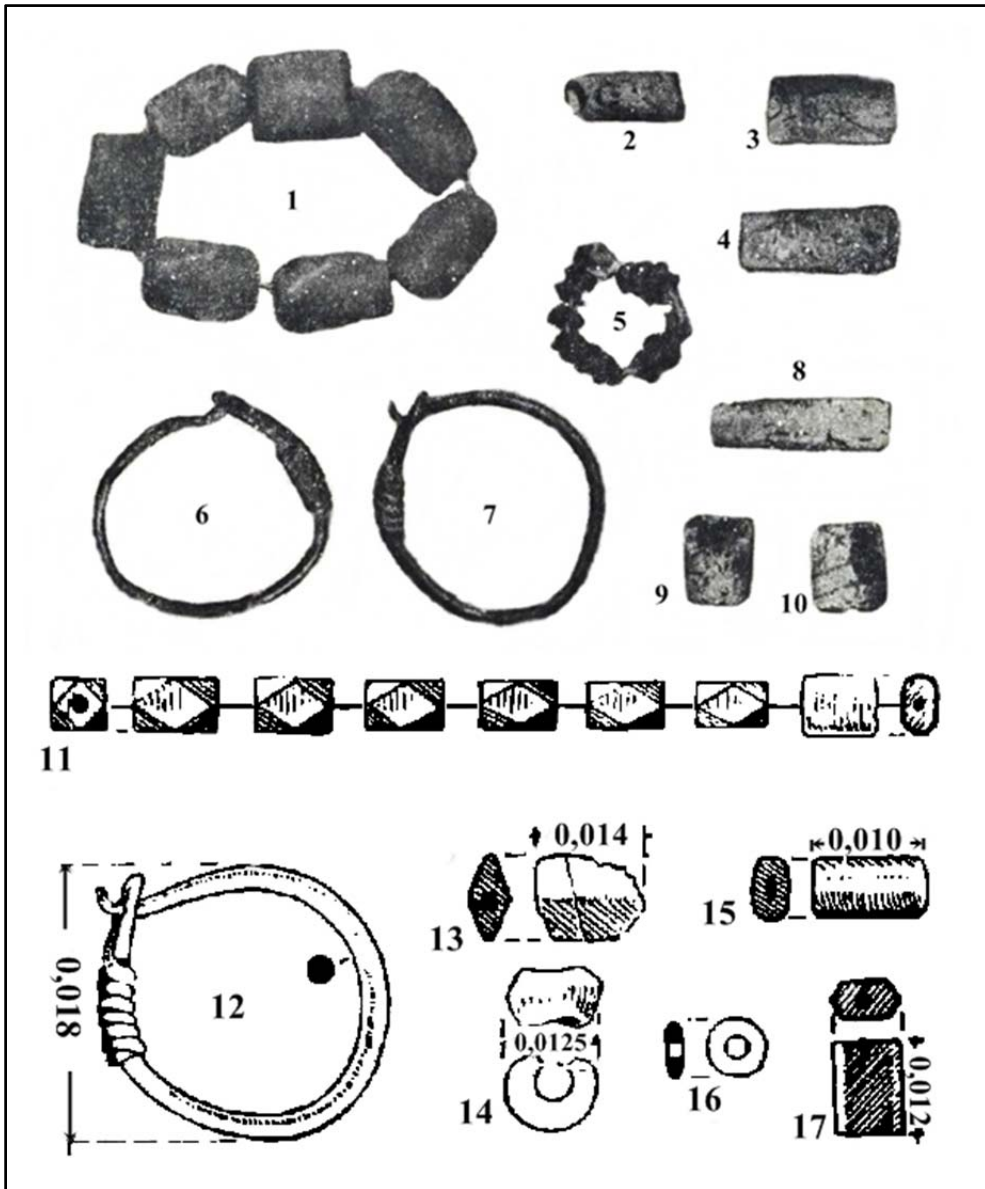

Fig. 5. Poiana. Piese din inventarul M. 346⁵¹.

⁵¹ după Vulpe, 1953.

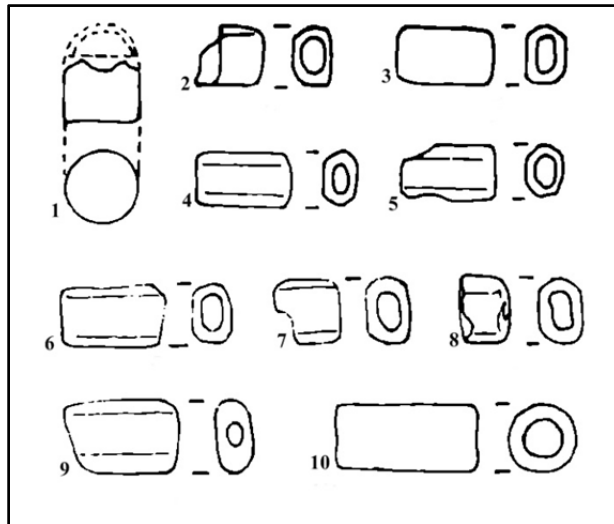

Fig. 6. Văleni. Mărgeli din inventarul mormintelor de înmormântare atribuite copiilor⁵².

⁵² după Ioniță, Ursachi, 1988.

BIBLIOGRAFIE

- Antonescu, 1960 Iulian ANTONESCU, *Săpăturile arheologice de la Gabăra*, În: *Materiale și Cercetări Arheologice*, VII, București, p. 449-461.
- Babeș, 1971 Mircea BABEȘ, *Necropola daco-romană de la Enisala*, În: *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, 22, 1, 1971, p. 19-45.
- Babeș et alii, 1995 Mircea BABEȘ, Liana OȚA, Nicolae MIRIȚOIU, *Poienesti | Județ: Vaslui | Punct: Măgura (Dealul Teilor) | Anul: 1994, online <http://cronica.cimec.ro/detaliiu.asp?k=48&d=Poienesti-Vaslui-Magura-Dealul-Teilor-1994> (accesat 1.09.2016).*
- Bichir, 1973 Gheorghe BICHIR, *Cultura carpică*, Ed. Academiei RSR, București, 1973, 412 pg.
- Bichir, 1976 Gheorghe BICHIR, *Relațiile dintre sarmați și geto-daci până la sfârșitul secolului I e.n.*, În: *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, 27, 2, 1976, p. 203-214.
- Bichir, 1980 Gheorghe BICHIR, *Dacii liberi în sec. II-IV p. Chr.*, În: *Revista de Istorie*, 33, 3, 1980, p. 443-469.
- Bichir, 1996 Gheorghe BICHIR, *Date noi cu privire la pătrunderea sarmaților în teritoriul geto-dacic (II)*, În: *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, 47, 1996, 3, p. 297-312.
- Căpitanu, 1975 Viorel CĂPITANU, *Populația autohtonă în sec. II-III e.n. în județul Bacău*, În: *Muzeul Național*, II, 1975, p. 293-334
- Căpitanu, 1976 Viorel CĂPITANU, *Necropola daco-carpică de la săucești, jud. Bacău*, În: *Carpica*, VIII, 1976, p. 151-182.
- Crișan, 1986 Ion Horațiu CRIȘAN, *Spiritualitatea geto-dacilor*, Ed. Albatros, București, 1986, 452 pg.
- Ioniță, 1982 Ion IONIȚĂ, *Din istoria și civilizația dacilor liberi*, Ed. Junimea, Iași, 1982, 120 pg.
- Ioniță-Ursachi, 1968 Ion IONIȚĂ, Vasile URSACHI, *Noi date arheologice privind riturile funerare la carpo-daci*, În: *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, 19, 2, 1968, p. 213-215.
- Ioniță-Ursachi, 1988 Ion IONIȚĂ, Vasile URSACHI, *Văleni, O mare necropolă a dacilor liberi*, Ed. Junimea, Iași, 1988, 176 pg.
- Macrea, 1968 Mihail MACREA, *Dacii liberi în epoca romană*, În: *Apulum*, VII, 1, 1968, p. 171-200.
- Mitrea, 1989 Ioan MITREA, *Noi contribuții arheologice la cunoașterea istoriei și civilizației dacilor liberi de la est de Carpați în sec. II-III*, În: *Carpica*, XX, 1989, p.149-192.
- Necrasov, Botezatu, 1969 Olga NECRASOV, Dan BOTEZATU, *Studiul scheletelor din mormintele de înhumare din necropola de la Gabăra*, În: *Carpica*, II, 1969, p. 203-211.
- Popilian, 1980 Gheorghe POPILIAN, *Necropola daco-romană de la Locusteni*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1980, 122 pg.
- Protase, 1971 Dumitru PROTASE, *Riturile funerare la daci și la daco-romani*, Ed. Academiei RSR, București, 1971, 223 pg.
- Protase, 1976 Dumitru PROTASE, *Un cimitir dacic din epoca romană la Soporu de Câmpie. Contribuții la problema continuității în Dacia*, Ed. Academiei

- Protase, 2002 RSR, București, 1976, 112 pg.
Dumitru PROTASE, *Obreja. Așezarea și cimitirul daco-roman, sec. II-IV; Dovezi ale continuității în Dacia (Obreja. L`etablissement et le cimetière daco-roman II –IV siècles. Témoignages de la continuité des autochtones en Dacie)*, Ed. Nerea Mia Napocae, Cluj-Napoca, 356 pg., ISBN 973-86013-5-5.
- Sîrbu, 1993 Valeriu SÎRBU, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Biblioteca Istros, Ed. Porto-Franco, Brăila, 1993, 253 pg., ISBN 973-557-300-8.
- Spânu, 2011 Daniel SPÂNU, *Dezbaterea necropolei din secolele II-III de la Poienesti în istoriografia românească*, În: Despina MĂGUREANU, Dragoș MÂNDESCU, Sebastian MATEI (eds), *Archaeology: making of and practice. Studies in honor of Mircea Babeș at his 70th anniversary*, Institutul de Arheologie “Vasile Pârvan”, București, Ed. Ordessos, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2011, 394 pg., ISBN 978-606-92525-4-3; p. 153-170.
- Ursachi, 1968 Vasile URSACHI, *Cercetări efectuate de Muzeul de Istorie din Roman*, În: *Carpica*, I, 1968, p. 111-188.
- Ursachi, 1969 Vasile URSACHI, *Contribuții la problema ritului de înmormântare la carpo-daci*, În: *Carpica*, II, 1969, p. 199-201.
- Vulpe et alii, 1950 Radu VULPE, A. BUHOIU, Constantin CIHODARU, C. FLOREA, Anton NIȚU, Ecaterina VULPE, *Evoluția așezărilor omenești din societatea primitivă și sclavagistă de la Poienesti Vaslui*, În: *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, I, 1, 1950, p. 41-46.
- Vulpe, 1953 Radu VULPE, *Săpăturile de la Poienesti din 1949*, În: *Materiale Arheologice privind istoria veche a RPR*, vol. I, Ed. Academiei Republicii Populare Române, București, 1953, 816 pg.; p. 213-351.